

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Теодора Иванова Калейнска;

Великотърновски университет, катедра „Национална сигурност и политически науки“

Научна специалност: 3.3.Политически науки

Относно: дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Професионално направление

3.3 Политически науки, (Европеистика – политологични изследвания на ЕС – Европейска идентичност)

Софийски университет „Св. Климент Охридски“,

Философски факултет, Катедра „Европеистика“

Тема на дисертационния труд:

ЕЗИКОВАТА СИТУАЦИЯ И ЕЗИКОВАТА ПОЛИТИКА В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

Автор на дисертационния труд: **Екатерина Андреевна Станова**

Основание: участие в състава на научно жури, назначена със Заповед № РД 38-143 от 14.03.2024 г. - на Ректора на СУ „Св.Климент Охридски“

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите.

Екатерина Станова е докторант в катедра „Европеистика“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Не разполагам с допълнителни данни за докторантката.

При изготвянето на настоящата рецензия са представени и са използвани дисертационен труд, автореферат, публикации и документи на докторанта, които отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение в СУ и университетските академични стандарти и изисквания.

Дисертационният труд е преминал предварително обсъждане в катедра „Европеистика“ във Философския факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, решение на ФС – Протокол № 8/05.03.2024 Г. и Заповед № РД-38-105 от 19.02.2024 г. и е насочен за публична защита с Научно жури (Заповед № РД-38-143/14.03.2024 г.)

Посоченото ми дава основание да направя извода, че са спазени процедурните и законовите изисквания по така насрочената процедура по публична защита. Изпълнени са минималните национални изисквания чл. 26, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представена е справка за нужните публикации – общо 3 на брой, 2 от които отпечатани и 1 под печат. Публикациите демонстрират трайният интерес на докторантката към темата на дисертацията.

Докторантката е представила автореферат, който съдържа всички необходими елементи и информация, адекватно отразява съдържанието на дисертационния труд

За защита Екатерина Андреевна Станова е представила дисертационен труд „Езиковата ситуация и езиковата политика в Република Молдова“.

Темата на дисертацията определено е повече от актуална. Европейската политическа реалност, особено в последните години, се отличава със значима динамика, усложнена от войната в сблъсъка на ценности между Украйна и Русия, търсене на отговори за развитието на

Европа и нейното бъдеще в новата световна среда, от бъдещето и развитието на европейския конструкт и политиките, които трябва да направят Европа по-близка до гражданите ѝ. В европейския конструкт всяка държава влиза със своите език, култура, традиции, допринасяйки за развитието на мултикултурализма през запазването на националната идентичност и културна традиция. В този смисъл, работата на Станова е особено важна и перспективна. Отговорите, които Станова търси, в известна степен са изпреварващи, прозиращи отвъд потенциалното членство, очертаващи ясно настоящето в неговото противоречие и критичен прочит, но и търсейки решения чрез изследването и анализиране на езиковата политика на Молдова. Имаме една много добре избрана и формулирана тема за изследване.

Екатерина Станова е представила завършен дисертационен труд. Общият обем е 233 страници, от които 141 съставляват основен текст, а останалите 83 страници са приложения – анкетни карти от проведеното теренно изследване. За онагледяване на направеното изследване са предложени 3 таблици и 11 фигури. Представена е и достатъчна по обем и богат списък от използвани източници 84, основно на български и руски език, както и на английски, немски и румънски езици. Предложената дисертация е изградена в класическия модел на дисертационни тези, разположена е в три глави, увод и общо заключение. След всяка глава, докторантката е предложила изводи, в които е извела най-значимите резултати от изследването. Дисертацията има добра вътрешна логика и връзка като структурата следва логиката на научното изследване.

Вътрешното съдържание на отделните глави е равномерно и балансирано, като трябва да посочим, че всяка глава има подредени тематични раздели на вътрешното си съдържание, което още повече допринася за добрата подреденост и структура на цялостното изследване. Първа глава като теоретична глава има определен превес над останалите.

Приветствам подхода на докторантката, а вероятно и на нейния научен ръководител, след всяка глава да бъдат представени съответните изводи. Това прави работата прегледна, а и облекчава стила и съдържанието на общото заключение. Цялостната работа е написана на четим език и стил, демонстрирано е добро познаване на категории, факти, събития, политики и акуратно е боравено с данните и резултатите от проведеното собствено изследване. Цитиранията са коректни, спазени са академичните стандарти за цитиране.

В Увода на дисертацията, Станова защитава своя изследователски интерес, представя основната си цел и дефинира задачите, които ще стоят пред нея в хода на изследването, своята хипотеза, определя обекта и предмета на своето изследване. Станова защитава актуалността на предложеното изследване сред наличните езиковедски изследвания в Република Молдова, но също така аргументира още на този ранен етап спецификата на Молдова при формирането и прилагането на езикова политика, в различие от останалите постсъветски държави. Като обект на своето изследване, Станова посочва „процесът на развитие на езиковата политика в мултинационална държава, а като предмет – „особеностите на езиковата политика на Република Молдова в съвременната действителност“. Като основна цел е посочено изследването на особеностите на езиковата политика на Република Молдова, развити са и седем съпътстващи основни задачи, на които дисертацията трябва да даде отговор /от определянето на факторите, участниците, начините за осъществяването на езиковата политика, чрез изследване на динамиката ѝ, до представяне на нейната специфика, особено в контекста на етническите малцинства, динамиката между молдовски, румънски и български език и тяхното използване и изучаване. Докторантката извежда и определя

понятията, с които ще работи в цялата работа - „езикова политика“ и „езикова ситуация“.

Докторската работа използва широк спектър от методи за анализ. От една страна в процеса на изследването са представени данни от анализ на правни документи, касаещи езиковата политика на Република Молдова. Използвани са концептуален анализ, семантичен анализ, количествен и качествен анализ. Докторантката е провела самостоятелно изследване на терен, осъществявайки собствена анкета.

Първа глава поднася детайлен преглед на езиковата политика на Република Молдова. Изведени и обяснени са понятията „езикова политика“ и „езикова ситуация“, а в техния контекст и свързани понятия като „езиково планиране“, „езиково строителство“, „езиково подреждане“. Направен е исторически преглед на езиковата политика и цялостна езикова ситуация в Молдова през различните периоди /съветски, постсъветски/, държавен език и правното му регулиране, езикова и национална политика, политико-езикови отношения, правна рамка на формиране на езиковата политика. Разгледани са политико-езиковите отношения като са представени Гагаузия, Тараклия, Приднестровието. Изследването позволява да се проследят различни дискуссионни ракурси, динамиката езикова ситуация – езикова политика. Докторантката разглежда и анализира политико-езиковите отношения безпристрастно и в академичен стил, което ѝ прави чест и за което я поздравявам. Защитена и доказана е тезата, че „езиковият фактор и сигурността в държавата...“ са в пряка зависимост „и за да се поддържа етнополитическата стабилност в нея, е необходимо да има ясна стратегия за прилагане на държавната езикова политика“.

Втора глава предлага преглед и анализ на езиковата политика в образованието. Интересен е прочитът на основните правни текстове, предложени от докторантката – на ЕС /според нея/, на Русия и Румъния.

Прави впечатление прегледът на европейски документи, които са на Съвета на Европа, всъщност само и основно на Съвета на Европа. Това малко объркване между Европейски съюз и Съвет на Европа в някаква степен е обяснимо, предвид на факта, че Република Молдова де факто е член само на Съвета на Европа. Докторантката ги познава и работи с тях. В главата са представени и аспекти на държавната езикова политика и взаимодействието ѝ с държавната образователна политика, основно чрез наличните образователни системи.

Трета глава на дисертацията е практическата. Тя предлага разглеждане на многоезичието като подход на езиковата политика, като предлага проучване на нагласата за изучаване на езици от ученици с различен етнически произход. Това изследване позволява на докторантката да концептуализира идеята за внедряване на многоезични модели на обучение в образователната система на Република Молдова. Данните са събрани чрез стандартна анкетна карта, сред 190 ученици от училища с обучение на руски език (с изучаване на български език) – VIII- XII клас; учители по български език и родители. Докторантката е анализирала значението на владеенето на български език според респондентите, анализ на причините за заявеното желание, степента на употреба на дадени езици в семейна и училищна среда, ниво на обучение и качество на учебните ресурси, използването на различни образователни и комуникационни канали, др. Трябва да отбележим, че дисертационното изследване приключва с препоръки за подобряване на съвременното езиково обучение чрез осъществяване на съответна езикова политика – разглеждане на подходите за преподаване на езиците и осигуряване на качествена методическа подкрепа, въвеждане на стратегии и инструменти за оценка на компетенции, сертифициране, въвеждане на подходящи форми за преподаване и оценка на езикови умения в контекста на действащите европейски стандарти и др.

Научни приноси в дисертационния труд

Докторантката е представила три формулирани научни приноси. Бих си позволила да коментирам тези, които демонстрират стойността на изследването, според мен.

Първият принос е теоретичен, който според мен е представен основно в първа глава и втора на изследването. Докторантката представя, анализира и обобщава авторови тези, които ѝ позволяват да изведе основните работни понятия. Подобни изследвания и анализи на езикова политика и развитието ѝ в процеса на демократизация и преход не са много и предложеното изследване запълва своеобразна ниша в специализираните изследвания. Същността и обхвата на езиковата политика в мултинационална държава и опитът да се поставят в рамките на стандарти на международни организации е много добро начало за авторовите търсения, както и добра изходна точка за последващи препоръки.

Най-значим принос на предложеното дисертационно изследване, според мен, е *неговия практически характер*. Проведеното теренно изследване и изводите от него сред ученици, учители и родители позволява не само да се анализира реалната езикова ситуация и образователна реалност в Република Молдова по отношение на изучаване на чужди езици, в частност на български, но и да се очертаят практически насоки за подобряването на езиковите компетентности, преподавателски техники, водена политика в отделните общности, в частност българската.

2. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам сериозни съдържателни критичните бележки.

Бих си позволила да се обърна към докторантката с въпрос – езикова политика, практически образователни системи, геополитически контекст и Република Молдова /между Русия, Румъния, членство в ЕС, запазване на

езиковото богатство и култура на етносите/? Как виждате динамиката и баланса в процеса на демократизация в контекста на изказаното твърдение, че „езиковият фактор и сигурността в държавата....“ са в пряка зависимост „и за да се поддържа етнополитическата стабилност в нея, е необходимо да има ясна стратегия за прилагане на държавната езикова политика“?

3. Заключение

Дисертационният труд на Екатерина Андреевна Станова съдържа в себе си ясно очертани теоретични и приложно-практически резултати. Смятам, че мога да твърдя, че дисертационният труд удовлетворява всички изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание да предложа на научното жури да присъди на Екатерина Андреевна Станова ОНС „доктор“ в професионално направление 3.3. Политически науки /Европеистика/.

Доц. д-р Теодора Калейнска

26 май 2024г.